

Let's party!

Feestvieren. Dat konden ze goed in de Gouden Eeuw, zo is te zien in het Frans Hals Museum in Haarlem. Het plezier spat van de schilderijen.

TEKST: *Ellen Leijser* FOTOGRAFIE: *Graciela Rossetto*

Conservator Anna Tummers voor het schuttersstuk 'Feestmaal van de officieren van de Cluvenierschutterij' (1627) van Frans Hals. **Rechterpagina:** Schilderij van Adriaen Hanneman, 'Portret van Mary Stuart met een dienstbode' (1664). Uit het Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis, Den Haag.

Waar moet u zijn:

De Gouden Eeuw viert feest, t/m 6 mei
in het Frans Hals Museum in Haarlem.
www.franshalsmuseum.nl

En ineens is ze daar. De vrouw uit een zeventiende-eeuws schilderij. Ze snelt door de gangen van het museum. Met haar rechterhand tilt ze de zware zwarte rok een beetje op, zodat ze niet struikelt. Uitgelaten kinderen volgen haar jolend, alsof ze de rattenvanger van Hamelen is. Anna Tummers (37) staat glimlachend naar het vrolijke tafereel te kijken. 'Het is een onderdeel van ons educatieve programma. Zo zagen de vrouwen er in de zeventiende eeuw uit. Het kostuum is een exacte kopie van toen. Het is alsof ze uit een schilderij van Frans Hals is gestapt. De kinderen vinden het altijd prachtig.'

Als Sherlock Holmes

Sinds 2008 is Anna conservator oude kunst van het Frans Hals Museum. 'Ik houd enorm van verhalen vertellen en oude schilderijen. Ik wil graag mensen enthousiast maken voor oude kunst. Ik vind de Oude Meesters heel spannend. De verhalen zijn zo gelaagd. Het is bijna een soort detectivewerk om alle puzzelstukjes aan elkaar te koppelen.'

Met Anna bekijken we *De Gouden Eeuw viert feest*, zij is de bedenker en het geweten van de tentoonstelling. 'Het biedt ons een mooie gelegenheid om een dwarsdoorsnede van de Gouden Eeuw te tonen, met rijkelui, met boeren en met luchtigheid. Eind zestiende eeuw zie je de eerste feesten in de schilderkunst, denk aan de boerenbruiloften, maar in de zeventiende eeuw ontstaat er een enorme variëteit aan feesten. Door de opkomst van de nieuwe rijken ontstond er een nieuwe markt. En allerlei soorten feesten werden voor het eerst in beeld gebracht. Er zijn echt topstukken gemaakt. Wat ik er ook leuk aan vind, is dat het een vrolijk onderwerp is.' »

Ze lacht en zegt: 'Wist je dat in de zeventiende eeuw de Nederlanders de reputatie hadden van enorme feestvierders? Daar stonden ze echt om bekend. Voorafgaand aan de Gouden Eeuw typeert Erasmus de Nederlandse volksaard als trouw, oprecht en recht door zee, maar ze hadden wel één zwak, namelijk een zwak voor plezier en drank. Zelfs buitenlandse toeristen schrijven vol verwondering dat er hier zo veel gefeest werd.'

Elke zaal heeft een ander thema, vertelt Anna als we in de eerste zaal staan, de zaal van de dorpsfeesten en kermissen. 'Kermis was in de zeventiende eeuw een van de belangrijkste feesten. Dan deden zowel de adel als de boeren hun goede goed aan', zegt ze en we lopen naar het schilderij 'Dansend paar' van Jan Steen. 'Het is in privébezit en het is bijna vijftig jaar niet te zien geweest. Ik ben dus heel blij dat we het kunnen tonen. Bij Jan Steen zit er altijd wel een grap of een kwinkslag in. De grap zit hier in dat dansende paar. Je ziet een boers geklede man, zijn gulp staat zelfs open. Hij vraagt een dame ten dans en niet alleen aan haar kleding, maar ook aan haar houding – voornaam, rechtop – zie je dat zij van een hogere klasse is. Zij glimlacht en aarzelt nog of ze mee gaat doen.' Anna wijst naar een man rechts op het schilderij. 'Zie je hoe hij die vrouw onder haar kin kietelt? Het is

waarschijnlijk een zelfportret van Jan Steen. Mensen denken vaak dat Steen een wat boerse schilder was, maar technisch gezien en ook qua verhalen vertellen is Jan Steen een van de beste schilders van de Gouden Eeuw.'

Vondsten

In de volgende zaal treffen we de 'galante gezelschappen' aan. Voor die tijd een nieuw beeldtype,

legt Anna uit. 'Het feesten van de jonge rijken wordt in de Gouden Eeuw voor het eerst een thema in de schilderkunst.' Ze loopt zonder aarzelen naar de hoek van de zaal en zegt: 'Als ik er een mocht hebben, dan zou ik deze nemen. Dit is het allerbeste schilderij van Willem Buytewech. Ik ben heel blij dat we deze konden krijgen.'

Op het 'Vrolijk gezelschap in de open lucht' uit omstreeks 1615 zijn de decolletés van de dames wel erg diep. 'Het is een spannend schilderij. De schilder lijkt hier met verleiding te spelen. De vrouw met dat diepe decolleté heeft niet voor niets rode oortjes. Zij verleidt je als het ware de voorstelling in. Als je goed kijkt, zie je aan haar voeten een beeldgrapje. Een aapje, destijds vaak symbool voor de wellust, probeert haar rok op te tillen, maar de galante heer naast haar heeft zijn voet ervoor gezet en belet dat. Wat een leuke vondst.'

'Frans Hals wekt de indruk in dit groepsportret dat je er zelf tussen staat'

Schilderijen met verkleedpartijen en maskerades in de tentoonstelling *De Gouden Eeuw viert feest*. 'Feestvierend gezelschap' van Isaac Elias (1629) uit het Rijksmuseum Amsterdam. Legaat van de heer D. Franken, Le Vésinet.

Linkerpagina:

'Na de maaltijd...' in de schutterszaal van het Frans Hals Museum, idee en styling Ruud van der Neut. Op de achtergrond 'Vergadering van officieren en onderofficieren van de Cluveniersschutterij' uit 1633 van Frans Hals.

Links: Een kijkje in de zuidgang van het Frans Hals Museum. **Rechts:** 'Anoniem Vrolijk Gezelschap' (1621). Een ets uit *Frische Lust-Hof* van J.J. Starter. Uit de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam **Rechterpagina:** 'Stilleven met pastei en zilveren kan' van Willem Claesz Heda uit 1658, Frans Hals Museum, Haarlem. In langdurig bruikleen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Met een brede glimlach wandelt Anna naar de volgende ruimte. 'Nu komen we in mijn favoriete zaal. Bij maskerades en verkleedfeesten. Het is zowel visueel een heel aantrekkelijke zaal, maar ook het ritme van de schilderijen vind ik mooi.' Het portret van Mary Stuart, een bruikleen van het Mauritshuis, trekt de volle aandacht. 'Het is een heel bijzonder schilderij. We zien een echte prinses, verkleed als Indiaanse prinses. Aan het hof van de stadhouder werd flink gefeest. Mary Stuart was aan het Britse hof opgegroeid met gigantische *bal masqués* en dat introduceerde ze ook in Nederland. Ze was dol op feesten. De mantel van rode veertjes die ze draagt, werd in de zeventiende eeuw geïmporteerd; het is een rituele mantel van de Amazone-indianen. Het gaf status dat je die prachtige kleden kon importeren, een en al pracht en praal.'

In de zaal met feesten in huiselijke sfeer is het juist wat volker. Een mooi voorbeeld is 'Het Driekoningenfeest' van Jan Steen. Anna: 'In de zeventiende eeuw was het driekoningenfeest het belangrijkste familiefeest.' Jan Steens versie van het feest is een typische Jan Steen, vol vrolijk volk en uitbundigheid. Er wordt gelachen, gezongen en gedronken. Het schilderij is van een Britse privé-verzamelaar en sinds de achttiende eeuw is het Engeland niet meer uit geweest. In de zeventiende

'In de Gouden Eeuw hadden Nederlanders de reputatie van enorme feestvierders'

eeuw werden kraamfeesten voor het eerst onderwerp in de schilderkunst. 'De Kraamvisite' van Matthijs Naiveu is daar een mooi voorbeeld van. 'Negen dagen na de geboorte ging de kersverse moeder opzitten in haar bedstede en dan mocht men het ingebakerde kindje komen bewonderen. De vader houdt in zijn hand een kraamglas, dat gevuld met warme brandewijn, kruidnagel, eieren en kaneel, rondging. Elke gast nam een slokje.'

In de vitrine tegenover het schilderij zien we zo'n groen kraamglas. Anna wijst naar een detail op het glas: 'Kijk, een cupidootje met een baby. Het baby'tje wordt aangekondigd als 'overwinst', de netto winst na aftrek van je gemaakte investeringen. Dus de baby is de overwinst van je huwelijk, haha.'

Wie echt konden feesten, waren de schutters, zegt Anna als we oog in oog staan met vijf gigantische schuttersstukken van Frans Hals. 'Alleen hiervoor al kom je naar het museum', klinkt het trots. Het 'Feestmaal van de officieren van de Cluveniërsschutterij' uit 1627, is een zeldzaam dynamisch groepsportret. Anna wijst op de kapitein die het vlees snijdt, de wijn die wordt ingeschonken. 'Frans Hals wekt de indruk dat je er zelf tussen staat. Je zou zo kunnen meefeesten.' De prachtig nagebouwde zeventiende-eeuwse feestdis – met oesters, kazen, fruit en veel wijn – versterkt dat gevoel. Hier was een leuk feestje aan de gang. ☘

